

for dansk historisk forskning, at så få er i stand til at arbejde med faglitteratur på tysk, for vi deler jo megen historie med tyskerne og bør i høj grad læse, hvad de skriver om fælles problemer. Denne bog indeholder så mange revisioner af Danmarks historie, at det nu er ønskeligt med nye udgaver af væsentlige kilder som Rimberts *Vita Anskarii* og Adam af Bremens *Gesta Hammaburgensis ecclesiae pontificum*, så vi ikke fortsat skal døje med indledninger og noter repræsenterende forskningens stade anno dazumal. Bogen har meget fine illustrationer, men med sin vægt på næsten tre kilo er den ikke det oplagte valg til lænestolen, medmindre man har brug for et alternativ til at pumpe jern. Kun et enkelt helt subjektivt kritikpunkt: Det er en straf at skulle læse så store tekstmængder sat med skrifttypen grotesk.

Niels Lund

| ALAN MACNIVEN: *The Vikings in Islay. The Place of Names in Hebridean Settlement History*, John Donald, Edinburgh 2015, 419 s., £ 25.

Ved indsejlingen til Nordkanalen, der forbinder Atlanterhavet med Det Irske Hav, ligger Islay, den sydligste ø i Hebriderne. Øens historie i den tidlige middelalder er dårligt belyst. De samtidige kilder giver kun få oplysninger om øen, og det er følgelig vanskeligt at udrede, i hvilket omfang de overordnede udviklinger, der prægede Hebriderne og resten af De Britiske Øer i perioden, også var gældende for Islay. Gennem et studie af øens stednavne vil Alan Macniven dog bidrage til forståelsen af denne periode på Islay. Monografien består af to dele: Den første del giver en tesedrevet fremstilling af den betydning, som vikinernes indtog og efterfølgende bosættelse havde for den gælisktalende lokalbefolkning (s. 9-120), mens den længere anden del giver et katalog over bosættelsesnavnene på Stephen MacDougalls landkort over Islay fra 1749-51 med hovedfokus på etymologier og dokumenterede navneformer op til og med kortets udfærdigelse (s. 121-356).

Macniven tegner et dystert billede af lokalbefolkningens skæbne i mødet med vikingerne: Det endte med „the physical suppression of native culture through the killing, clearance or enslavement of the native population“ (s. 116). Hændelserne på Islay er således et tidligt eksempel på senere tiders mere systematiske udryddelser af uønskede befolkningsgrupper:

Although distasteful to some, partial parallels can be drawn between events in Viking Age Islay and Hitler's plans to carve out *lebensraum* [sic] in Eastern Europe, the Soviet clearance of the German-speaking population from East Prussia and Pomerania

after the Second World War, the mass expulsion of Palestinians from Israel during the Arab-Israeli war of 1948-9, or the 'ethnic cleansing' activities of Serbs and Croats in the Balkans in the 1990s (s. 116).

Dokumentationen for folkemordet på Islay finder Macniven i 162 gårdnavne af nordisk eller gælisk afstamning fra MacDougalls kort. Tre iagttagelser står centralt (kap. 5): For det første er de nordiske og gæliske navne nogenlunde jævnt fordelt på øen, dog med en lille overvægt af gæliske navne ved kysterne; for det andet opviser gårdnavnene ingen eksempler på nordiske navne, der indeholder ældre gæliske stednavne; og for det tredje kan de gæliske navne ud fra navnetypologiske betragtninger ikke påvises at være ældre end 1000-tallet, mens de nordiske navne formodentligt går tilbage til tiden før. Forklaringen på disse mønstre i stednavnene er ifølge Macniven, at den tidligere gælisktalende befolkning blev udryddet af de nordiske pirater, og først med skiftet i det politiske overherredømme, der fandt sted i midten af 1100-tallet, da Islay kom under søkongen Somerled, blev gælisk sprog – og dermed gæliske stednavne – gradvist genintroduceret på øen.

Tesen om et folkemord på Islay er et interessant korrektiv til den del af vikingeforskningen, der nedtoner den rå vold til fordel for handelsforbindelser, kulturudvekslinger og vovelystne opdagelsesrejsende, og der kan drages paralleller til Alfred P. Smyths beskrivelser af vikingetogternes indvirkninger på De Britiske Øer.¹ Tidligere studier af stednavne fra Hebriderne har dog foregrebet den metodiske tilgang og delvis også konklusionen.² Værdien af Macnivens monografi ligger derfor i det snævre fokus på en velafgrænset lokalitet og detaljeringsgraden ved katalogets onomastiske behandling af Islays stednavne. Stednavneforskere må vurdere de onomastiske analyser, men Macniven bygger i meget høj grad sit argument på fraværet af gæliske stednavne på MacDougalls kort, der navnetypologisk kan henføres til

¹ A.P. Smyth: „The effect of Scandinavian raiders on the English and Irish churches: a preliminary reassessment“. *Britain and Ireland, 900-1300. Insular Responses to Medieval European Change*, red. af B. Smith, Cambridge 1999, s. 1-38.

² I.A. Crawford: „War or peace – Viking colonisation in the Northern and Western Isles of Scotland reviewed“, *Proceedings of the Eighth Viking Congress*, red. H. Bekker-Nielsen, P. Foote & O. Olsen, Odense 1981, s. 259-269; A. Jennings & A. Kruse: „An ethnic enigma – Norse, Pict and Gael in the Western Isles“, *Viking and Norse in the North Atlantic*, red. A. Mortensen & S.V. Arge, Torshavn 2005, s. 284-96; A. Jennings & A. Kruse: „One coast – three peoples: names and ethnicity in the Scottish West during the early Viking period“. *Scandinavian Scotland – Twenty Years After*, red. A. Woolf, St. Andrews 2009, s. 75-102.

tiden før år 1000. I den første dels afsluttende kapitel sætter Macniven – under overskriften „The Viking Agenda“ – de formodede hændelser på Islay ind i en bredere kontekst af vikingernes fremfærd på De Britiske Øer, men det lykkes ikke Macniven at præsentere bedre dokumenterede eksempler på folkemord i kølvandet på vikingernes fremfærd (kap. 7). Det er derfor en overvejelse værd, om mønstrene i Islays ældste stednavne kan forklares ved andet end et folkemord.

Lasse Sonne

| TIMOTHY BOLTON: *Cnut the Great*, Yale University Press, New Haven and London 2017, 244 s., £ 25.

Da Sven Tveskæg døde i Gainsborough i Lincolnshire den 3. februar 1014, forventede hans søn Knud formentlig at kunne efterfølge faderen umiddelbart. Sven havde i slutningen af 1013 opnået englændernes underkastelse, og alt tyder på, at han havde indkaldt det engelske folks repræsentanter, deres *witan*, til et møde i York i februar 1014, hvor man nærmere kunne regulere forholdet mellem parterne, således som det senere skete mellem Knud og englænderne i Oxford i 1018, og formentlig foretage en højtidelig indsættelse af kong Sven i York Minster. På dansk side valgte flåden straks Knud til faderens efterfølger, hvad der imidlertid kun gjorde ham til leder af den danske hær i England. I Danmark tiltrådte hans ældre broder Harald arven.

De engelske råder traf imidlertid ikke den ventede beslutning. De vedtog at kalde den tidligere kong Æthelred den Rådløse hjem fra eksil i Normandiet og at erklære alle danske konger i England for fredløse, „æfre ælcne Deniscne cyning utlagade of Engla lande gecwædon“. Knud måtte derfor, hvis han ville være konge af England, gentage sin faders erobring af landet og nåede i slutningen af 1016, efter Edmund Ironsides død den 30. november, så vidt, at englænderne bed i det sure æble og anerkendte ham. Han fik derefter 18 år som konge af England og efterhånden det meste af Skandinavien og kom til at spille en rolle i europæisk storpolitik, da han deltog i kroningen af kejser Konrad 2. i Rom i 1027.

Dette livsløb har Timothy Bolton påtaget sig at beskrive og forklare i sin biografi af Knud den Store. Forfatteren har en baggrund som ph.d. fra Cambridge og har tidligere udgivet en studie af Knuds regeringspraksis i England og Skandinavien¹ samt forskellige mindre af-

¹ Timothy Bolton: *The Empire of Cnut the Great: Conquest and Consolidation of Power in Northern Europe in the Early Eleventh Century*, Leiden & Boston 2009.